

‘Ja, ik geloof’

Catechese naar aanleiding van de overdracht van de geloofsbelijdenis aan de doopleerlingen

VERSIE VOOR DE BEGELEIDER

Vooraf

Wanneer?

In de veertigdagentijd voorafgaand aan de Paaswake waarin de catechumenen de initiatiesacramenten zullen ontvangen. Concreet: kort voor het moment waarop de overdracht plaatsvindt, ofwel kort erna (bij wijze van mystagogische catechese). Om de tekst niet te compliceren, beschrijven we het hier alsof de viering nog moet plaatsvinden.

Doelstelling

Catechumenen krijgen inzicht in hoe de overdracht van de geloofsbelijdenis gebeurt en hoe het credo in de Paaswake een plaats heeft.

Ze ontdekken hoe het credo hen verbindt met een gemeenschap over grenzen van tijd en ruimte.

Ze begrijpen hoe geloven niet gaat om het aannemen van stellingen, maar een daad van vertrouwen en van hechting is.

Ze maken kort kennis met de opbouw en de inhoud van het credo aan de hand van kunstwerken.

Duur, plek, aanpak, practica

- Voorzie minimum 60 min, maar ideaal is 90 min.
- De bijeenkomst bestaat uit:
  - o Input door de begeleider met enkele vragen tussendoor (ca. 20 min)
  - o Twee werkvormen (min. 2x20 min)
  - o Gebed (ca. 5 min)
- Nodig:
  - o uitgeprinte versie begeleider en versie catechume(e)n(en)
  - o uitprints afbeeldingen (downloadbaar op de webpagina): in kleur (!) en op A3. De begeleider legt vooraf deze beelden in een willekeurige volgorde opengelegd op tafels. Hij nummert ze discreet (op de achterzijde) als hulp voor zichzelf.
  - o een icoon en kaars voor het gebed aan het einde
- Noot. De catechese veronderstelt dat de overdracht van het credo tijdens de viering gebeurt zoals voorzien wordt in de *Orde van Dienst voor de viering van de initiatiesacramenten voor volwassenen*.

Catechese

1. De geloofsbelijdenis op de weg naar het doopsel

De begeleider licht toe hoe het verloopt in de viering met de overdracht en in de Paaswake:

a) Bij de overdracht ('traditio symboli')

De overdracht gaat als volgt. Na de Schriftlezingen en homilie word je naar voor geroepen met ongeveer deze woorden:

'Ik verzoek de uitverkorene(n) naar voor de komen en van de Kerk de geloofsbelijdenis te ontvangen.'

De voorganger zegt dan:

'Geliefde(n), luister nu naar de woorden van het geloof waarin je redding is gelegen. Het zijn niet zoveel woorden, maar ze bevatten grote mysteries. Neem ze in je op en bewaar ze in een oprecht hart.'

Daarna spreken de voorganger en alle aanwezigen, zonder jou, het credo uit.

b) In de Paaswake

In de Paaswake, vlak voor de eigenlijke doop, worden de doopkandidaten 'ondervraagd'. De voorganger (bisschop of priester) stelt drie keer een vraag en telkens is het antwoord 'Ja, ik geloof'.

De voorganger:

*'Geloof jij in God,
de almachtige Vader,
Schepper van Hemel en aarde?'*

De dopeling(en): *'Ja, ik geloof'*

De voorganger:

*'Geloof jij in Jezus Christus, zijn enige Zoon, onze Heer,
geboren uit de Maagd Maria,
die geleden heeft, gestorven en begraven is,
die uit de dood is opgestaan
en zit aan Gods rechterhand?'*

De dopeling(en): *'Ja, ik geloof'*

De voorganger:

*'Geloof jij in de heilige Geest,
de heilige katholieke Kerk,
de gemeenschap van de heiligen,
de vergeffenis van de zonden,
de verrijzenis van het lichaam en het eeuwig leven?'*

De dopeling(en): *'Ja, ik geloof'*

2. Ik geloof, wij geloven

De begeleider polst: wat valt jou op? Wat vind je vreemd of verrassend?

Na al dan niet op weg helpen door de begeleider:

- Bij de overdracht sta je als doopleerling vooraan, maar je zegt niets. Je luistert enkel naar de anderen.
- In de Paaswake word je niet gevraagd het credo zelf op te zeggen van A tot Z, maar enkel om 'ja, ik geloof' te zeggen op drie vragen waarin het credo vervat zit.

De begeleider licht toe:

Dit toont twee keer hoe we het geloof ontvangen. We zeggen wel 'ik geloof', maar we doen dat met vele anderen. We sluiten aan. We moeten het warme water niet uitvinden, nee, we gaan met twee voeten *in een riviertje staan dat al stroomt*, in het levende water van het geloof dat stroomt door de tijden en dat teruggaat op de apostelen.

Je zou het credo ook kunnen zien als *een kostbaar juweel dat binnen de familie van de christenen wordt doorgegeven*, van generatie op generatie, eeuw na eeuw. Vandaag (evt. ander moment) wordt dit in jouw handen gelegd.

'Ik geloof', zeggen we, maar het is dus het geloof van de Kerk, van een hele gemeenschap. Dat is misschien wel een ontspannende gedachte! Wij hoeven niet alles op elk moment te begrijpen en te doorleven. Het is de belijdenis van de Kerk waarin wij steeds meer zullen mogen thuiskomen, doorheen wat het leven met zich meebrengt, doorheen ontmoetingen met andere christenen, door momenten van geloofsverdieping (zoals nu).

Hopelijk zal je dit alles meer en meer ondervinden: door sámen, zondag na zondag 'Ik geloof...' te zeggen, dragen we elkaar in dat geloof.

De begeleider polst of dit duidelijk is.

3. Je hart schenken aan iemand

Begeleider licht toe.

Geloven en geloven is twee:

- Je kan *geloven 'dat'* het straks gaat regenen, bijv. omdat er donkere wolken komen. Je hebt geen absolute zekerheid, maar het is toch erg waarschijnlijk. Zo kan je ook geloven 'dat' er iets meer is. Bijv. omdat je vindt dat er veel is dat we niet kunnen verklaren. Dat 'iets' is dan een soort verklaring voor het leven. Verder hoeft het niet belangrijk te zijn. Geloven 'dat' drukt meestal niet uit wat dit voor jou echt betekent of wat het met jou doet.
- Anders is het bij *geloven 'in'*. Als je zegt te geloven in iets of iemand, dan zeg je iets over jezelf, over wie je bent en wat je doet. Geloven 'in' God, zoals we belijden in het 'credo' ('credo' of 'geloofsbelijdenis' zijn hetzelfde; in de oorspronkelijke Latijnse versie staat: 'credo in unum Deum'), is veel meer zeggen dan 'dat' God bestaat. Met 'Ik geloof in God' vertrouwt je je aan Hem toe. Het Latijnse woord voor geloven 'credere' (accent op eerste lettergreep) is afgeleid van 'cor dare', je 'hart geven'. Dat drukt mooi uit wat je doet als je gelooft: je laat God binnenkomen in het centrum van je persoon, van je leven.

De begeleider vraagt of de catechumeen graag ergens op wil reageren.

Nu volgt **werkvorm 1** (citaten)

Onderstaande citaten drukken alle iets uit van wat (bijbels) geloven is.

We zullen ze om de beurt rustig lezen. Erna volgt er nog wat stilte.

Kies er een dat jou aanspreekt (als de groep klein is, kan je er ook twee kiezen).
Wat treft jou? Herken je jezelf hierin?

Je kan iets noteren bij de tekst.

Dan volgt een korte uitwisseling. Je deelt erna (enkel) wat je graag wil delen.

- a. 'Heer, U hebt mij verleid: ik ben bezweken,
U was te sterk voor mij. Ik kan niet tegen U op.'

(de Bijbelse profeet Jeremia weet zich geroepen door God, ook al wordt dat geloof sterk op de proef gesteld, zie Jr 20,7)

- b. 'Veel te laat heb ik Jou lief gekregen,
schoonheid, wat ben Je oud wat ben Je nieuw.
Veel te laat heb ik Jou lief gekregen.
Binnen in mij was Je, ik was buiten
en ik zocht Jou als een ziende blinde
buiten mij, en uitgestort als water
liep ik van Jou weg en liep verloren
tussen zoveel schoonheid die niet Jij is.'

Toen heb Jij geroepen en geschreeuwd,
door mijn doofheid ben Jij heen gebroken.
Oogverblindend ben Jij opgedaagd
om mijn blindheid op de vlucht te jagen.
Geuren deed Jij en ik haalde adem,
nog snak ik naar adem en naar Jou.
Proeven deed ik Jou en sindsdien dorst ik,
honger ik naar Jou.
Mij, lichtgeraakte, heb jij doen ontbranden.
En nu brand ik lichterlaaie naar jou toe,
om vrede.'

(Augustinus, die na een lang en intens zoeken op volwassenen leeftijd christen wordt,
blijkt hier later op terug in zijn *Belijdenissen* X, 27,38, begin 5de eeuw, vert. H.
Oosterhuis)

- c. 'Iets wat ik had gezocht
en al zoekende steeds maar had beschouwd als iets,
een object dat ik wie weet zou vinden,
bleek U te zijn. (...)
Het leek dan ook in niets op vinden.
'Het' is andersom.
Ík was de gezochte.'

(Willeem-Jan Otten, °1951, een bekend Nederlands auteur die op latere leeftijd
christen wordt en hiernaar verwijst in zijn *Zomerdagboek* uit 2008)

- d. 'Dan nog, dan nog,
klamp ik mij, klamp ik mij vast aan Jou
of je wil of niet,
op ongenade of genade.
Ik zal 'red mij, red mij' roepen,
of zoiets als 'heb mij lief.'

(De dichter H. Oosterhuis laat zien iemand die gelooft zich 'vastklampt' aan God, dat
is trouwens de oude betekenis van het woord 'amen' dat we in de kerk gebruiken)

- e. 'Ik ben stil geworden,
ik heb mijn ziel tot rust gebracht.
Als een kind op de arm van zijn moeder,
als een kind is mijn ziel in mij.'

(Psalm 131)

- f. 'Ik weet niet wie - of wat - de vraag stelde. Ik weet niet wanneer zij gesteld werd. Ik herinner me niet dat ik antwoordde. Maar eens zei ik ja tegen iemand of iets. Vanaf dat moment heb ik de zekerheid dat het leven zinvol is en dat mijn leven, in onderwerping, een doel heeft. Vanaf dat moment heb ik geweten wat het zeggen wil "niet om te zien", of "zich niet te bekommeren om de dag van morgen". Vanaf dat moment had het woord "moed" voor mij zijn zin verloren, omdat niets me meer ontnomen kon worden.'

(De Zweed Dag Hammarskjöld was van 1953 tot 1961 de secretaris-generaal van de VN en beleefde dat als een roeping, zoals hier blijkt uit zijn dagboek 'Merkstenen'.)

- g. 'Zo spreekt de Heer:
"Wees niet bang, want Ik heb jou verlost
en je bij je naam geroepen: je bent van Mij. (...)
Zo kostbaar ben je in mijn ogen, zo waardevol,
Ik houd van jou".'

(profeet Jesaja, zie Js 43,1.4)

4. Wat we geloven

De begeleider licht toe.

Tot nu toe hebben we stilgestaan bij wat geloven is. Nu willen we kijken naar de woorden waarin dat geloof wordt uitgedrukt. Bij de overdracht van het credo (of geloofsbelijdenis) zegt de voorganger iets in de zin van: *'het zijn weinig woorden, maar ze bevatten grote mysteries.'* Hoe versta jij dat? (...)

Het 'geloofsmysterie' of 'de mysteries' betekent niet op te lossen raadsels. In tegendeel, ze zijn een uitnodiging om God beter te leren kennen. Je kan ze ervaren. God nodigt je uit om samen met anderen te ontdekken hoe Hij zich openbaart, zich toont:

- in de lange geschiedenis van het Bijbelse Israël
- bovenal in het leven, de dood en de verrijzenis van Jezus Christus
- maar ook in het leven van de Kerk.

Hieronder vind je opnieuw de apostolische geloofsbelijdenis, nu in de gewone vorm. Ze bevat twaalf kernpunten van het geloof (zie ook verder). Het is vooral belangrijk om de driedeling te zien.

Kan je die drie delen aanduiden en benoemen?

Ik geloof in God, de almachtige Vader,
Schepper van hemel en aarde.
En in Jezus Christus, zijn enige Zoon, onze Heer,
die ontvangen is van de heilige Geest,

en geboren uit de Maagd Maria;
die geleden heeft onder Pontius Pilatus,
gekruisigd is, gestorven en begraven;
die neergedaald is ter helle,
de derde dag verrezen uit de doden;
die opgevaren is ten hemel,
en zit aan de rechterhand van God, zijn almachtige Vader;
vandaar zal Hij komen oordelen de levenden en de doden.
Ik geloof in de heilige Geest;
de heilige katholieke kerk,
de gemeenschap van de heiligen;
de vergiffenis van de zonden;
de verrijzenis van het lichaam;
het eeuwig leven.
Amen.

De begeleider leidt in.

Christenen geloven niet in 'God in het algemeen'. Met een vage 'God' kan je trouwens alle kanten op. 'God' als begrip blijft ook ver, op grote afstand van het gewone leven. Dat is nu net niet wat de God van de Bijbel wil. Hij zoekt contact!

'God' is in het Bijbelse geloof 'Iemand' die ons verrast als drie personen met dezelfde goddelijke natuur. Er is in het credo een deeltje over de Vader, een over de Zoon en een over de Geest.

De begeleider kan met deze of andere woorden heel kort de woorden van het credo duiden:

- *God is Vader.*
Zijn 'almacht' is niet de almacht waar mensen soms van dromen. Het betekent dat zijn vaderschap van die aard is dat Hij ons nooit loslaat. We zijn niet de speelbal van andere machten die ons bedreigen.
Hij is ook de Schepper: onze wereld is er niet toevallig, zij is bedoeld om er te zijn, ze maakt deel uit van een project, van Gods grote liefdesplan.
- *Gods Zoon is mens geworden.*
Het middenstuk is het langste. God heeft zich dan ook ten volle geopenbaard in zijn Zoon, die mens is geworden. Eerst wordt gezegd wie Hij is ('Christus', 'de eniggeboren Zoon', 'de Heer'), dan wordt gesproken over de weg van boven naar beneden (menswording, tot in het graf) en over de weg van beneden naar boven (verheffing, oordeel).
- *Gods Geest bezielt.*
Het derde deeltje, over de Heilige Geest, zegt vooral hoe de Geest handelt, hoe Hij werkzaam is doorheen de Kerk, de vergiffenis van de zonden, de verrijzenis van het lichaam en het eeuwig leven. Het zijn allemaal 'werken' van de Geest.

Werkvorm 2. Het credo in beeld

De catechumenen leggen de afbeeldingen van kunstwerken in de volgorde waarin ze in het credo aan bod komen en benoemen bij welk stukje ze horen.

Als er dan nog tijd is, kan er nog verder gesprek zijn:

- Welk kunstwerk raakt jou het meest? Waarom?
- Is er een voorstelling waarmee je het moeilijk hebt?
- Welk beeld zou jij zelf kiezen of maken bij (een stukje van) het credo?

Overzicht van de beelden

De beelden kunnen opgevraagd worden (in digitale vorm) bij dieter.van.belle@bisdomgent.be

1. "Ik geloof in God, de almachtige Vader, Schepper van hemel en aarde"

Michelangelo – De schepping van Adam (1508-1512)

2. "En in Jezus Christus, zijn enige Zoon, onze Heer;"

Anoniem – Christus Pantokrator (Sinai) (6e eeuw)

3. "die ontvangen is van de heilige Geest"

Arcabas – Aankondiging of boodschap aan Maria (1995-1997)

4. "en geboren uit de maagd Maria"

Geertgen tot Sint-Jan – Geboorte van Christus (ca. 1490)

5. "die geleden heeft onder Pontius Pilatus,"

Hieronymus Bosch – Ecce Homo (ca. 1474)

6. "gekruisigd is, gestorven en begraven;"

Vasili Perov (1834-1882) – Bewening en voorbereiding op de graflegging

7. "die neergedaald is ter helle,"

Fresco van de anastasis (opstanding) – Chora-kerk, Istanbul

8. "de derde dag verrezen uit de doden;"

Fra Angelico – Fresco 'Noli me tangere' (houd me niet vast) (ca. 1440)

9. "die opgevaren is ten hemel"

Giotto di Bondone – De Hemelvaart (fresco) (1291-1295)

10. "en zit aan de rechterhand van God, zijn almachtige Vader."

Pieter de Grebber – God nodigt Christus uit plaats te nemen aan zijn rechterhand (1645)

11. “Vandaar zal Hij komen oordelen de levenden en de doden;”

Timpaan ‘Laatste oordeel’ – Notre Dame-kathedraal Parijs (ca. 1200)

12. “Ik geloof in de heilige Geest;”

El Greco – Pinksteren (ca. 1596–1600)

13. “de heilige katholieke kerk, de gemeenschap van de heiligen,”

Kerkgemeenschap die eucharistie viert

14. “de vergiffenis van de zonden;”

Rembrandt – De terugkeer van de Verloren Zoon (ca. 1663–1669)

15. “de verrijzenis van het lichaam”

Zenos Frudakis (American, 1951–), *Freedom*, 2001.

16. “en het eeuwig leven. Amen.”

Aanbidding van het Lam Gods – Gebroeders van Eyck – altaarretabel – 1435

Tot slot (als er nog tijd is zonder dat het gebed moet wijken). Het credo als mosterzaadje

In de kerk van Jeruzalem, in de 4de eeuw, sprak bisschop Cyrillus de doopleerlingen voor de overdracht van het credo als volgt toe:

‘Ziedaar hetgeen waarvan ik wil dat je het letterlijk onthoudt en het afzonderlijk voordraagt met grote zorg, zonder het neer te schrijven op papyrus, maar door het in je hart te griffen. (...) Het geloof waarvan je de letters zal horen, bewaar het in je geheugen; ontvang ook op het geschikte ogenblik over elk van de punten waaruit het bestaat verheldering vanuit de goddelijke Schriften.

Want deze geloofsbelijdenis is niet opgesteld volgens een idee van mensen. Uit de hele Schrift is het belangrijkste bijeengebracht als een samenvatting van de geloofsleer. Een mosterzaadje bevat veel takken in een kleine kiem en zo balt de geloofsbelijdenis in weinig woorden het hele geloofsgoed van het Oude en Nieuwe Testament samen.

Zie dus, broeders, en behoud de overlevering die jullie nu ontvangen, en schrijf ze goed en in het groot in jullie harten.’

(Cyrillus van Jeruzalem, *Vijfde doopcatechese, ‘over het geloof’, §12*)

- In het bisdom Hasselt werkte men de 'credokit' uit, bedoeld voor onder andere vormelingen, maar ook bruikbaar voor uitwisseling met catechumenen. Er zijn 7 opties met werkvormen, allen downloadbaar. Zie <https://www.otheo.be/bisdom-hasselt/artikel/de-credokit>. De werkvorm met de beelden in dit document is op een ervan geïnspireerd.
- Je kan ook samen kijken naar en spreken over het Sycamore filmpje nr. 7 over 'het geschenk van het geloof'. Zie <https://vimeo.com/534352425>. Er zijn enkele vragen die in de montage verwerkt zijn en die we samen bespreken. Let wel. Het filmpje gaat enkel over geloven, maar niet over het credo of de inhoud daarvan.
- Meer info over het credo in Youcat, de Catechismus van de katholieke kerk, of op *Thomas* <https://www.kuleuven.be/thomas/page/het-credo/>
- Catechumenen met honger naar meer zijn ook welkom in de School voor Geloofsverdieping of het Hoger diocesaan godsdienstinstituut of een ander vormingsinitiatief in ons bisdom (zie www.ccv.be/gent)

Gebed om mee te eindigen ¹

Een catechumeen steekt de kaars aan bij een icoon en we richten ons ernaartoe om te bidden. Eerst is er wat stilte, dan bidt de begeleider voor:

God, onzienlijk,
onnoembaar, voorbij alle woorden.
En toch mogen wij U noemen
met een menselijke naam – Vader.
Zo mogen wij U aanspreken
in Jezus, uw geliefde Zoon.
Vader van wie ook wij de kinderen zijn.
Open ons hart voor die waarheid,
die ons bevrijdt uit onszelf en groot maakt.
Geef dat wij het aandurven
om meer en meer uw kinderen te worden:
ontvankelijk voor elke gave die van U komt,
aandachtig voor elke medemens
– onze broeder, onze zuster, ontledigd aan ons kleine ik.
Geef dat wij in de leer gaan bij uw Zoon, voor wie Gij alles zijt.
Wij vragen het door Hem,
die onze Broeder is en blijft
– Christus , onze Heer. AMEN

---

¹ Br. Manu Van Hecke in L. Aerts, P. van der Vorst, *Heer, leer ons bidden. Gebeden van 50 mannen en 50 vrouwen met 100 kunstwerken*, Halewijn, 2023, p. 99.